

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Doktori tézisek

Csonki Árpád

Hagyományőrzés és hagyományteremtés a XVIII. század végének és a
XIX. század elejének hősi epikájában

Irodalomtudományi Doktori Iskola

A doktori iskola vezetője: Dr. Lukács István DSc, egyetemi tanár

Magyar és európai felvilágosodás doktori program

A doktori program vezetője: Dr. Szilágyi Márton DSc, egyetemi tanár

A bizottság tagjai:

Dr. Balogh Piroska PhD, ELTE, habilitált egyetemi docens, opponens

Dr. Hermann Zoltán PhD, KRE, habilitált egyetemi docens, opponens

Dr. Szilágyi Márton DSc, egyetemi tanár, a bizottság elnöke

Dr. Laczházi Gyula PhD, ELTE, habilitált egyetemi adjunktus, a bizottság titkára

Dr. Ruttkay Veronika PhD, KRE, egyetemi docens, tag

Dr. Ferenczi Attila PhD, ELTE, habilitált egyetemi docens, póttag

Dr. Gere Zsolt PhD, SZTE, egyetemi adjunktus, póttag

Témavezető: Dr. Vaderna Gábor PhD, ELTE, habilitált egyetemi docens

Budapest, 2019

A disszertáció előzményei és célkitűzései

A XVIII. század második felének és a XIX. század első felének eposzaival igen mostohán bánt az irodalomtörténet-írás. Gyulai Pál Vörösmarty Mihályról írt monográfiájában lekicsinylően nyilatkozott erről a műcsoportról. Elsősorban Gyöngyösi István barokk eposzainak és Voltaire *La Henriade*-jének utánzatait látta bennük. Véleménye szerint ebből a tömegből emelkedtek ki Vörösmarty művei. Gyulai szerint Vörösmarty eposzai minőségileg messze túlszárnyalták a megelőző időszak epikusainak munkáit, de ez szerinte sem jelentette azt, hogy Vörösmarty Mihály teljesen független lett volna a korszak eposzi törekvéseitől. Gyulai Pál szerint például a XVIII. század második felétől jelentkezett az igény egy Árpádról és a honfoglalásról szóló eposz megírására: próbálkozott vele Csokonai Vitéz Mihály, Virág Benedek és Ráday Gedeon is. Az *Árpádiást* pedig a közönség is lélegzetviasszafojtva várta. Kazinczy Ferenc Pyrker János Lászlóra próbálta az eposz megírásának feladatát rátestálni, Horvát István pedig Pázmándi Horvát Endrét kapacitálta. Gyulai Pál beállítását aztán a későbbi szakirodalom kritika nélkül vette át, s ennek messzemenő következményei lettek.

Gyulai Pál konstrukciójában a műveket elsősorban nem azok műfaja, hanem témája kötötte össze. Ezért nem is foglalkozott bővebben az amúgy is lesajnált műfaji előzményekkel. A kevés kiemelt szerző, akiknek műveit mégis említésre méltatta, a honfoglalást választották műveik tárgyául. Gere Zsolt mutatott rá arra, hogy ezek a szerzők is alárendelt szerepbe kerültek Vörösmartyval szemben: a *Zalán futása* felé vezető út állomásait jelentették. Ráday Gedeon vagy Virág Benedek fontos előkészítő munkát végeztek, de a művet magát már nem tudták megírni. Aranyosrákosi Székely Sándornak köszönhette Vörösmarty a Hadúr istennevet, de műve *csak* egy lokális történetet mesélt el csekély esztétikai értékkel. Pázmándi Horvát Endre *Árpád* című eposza csak a *Zalán futása* után évekkel jelent meg, szerzője pedig így alulmaradt az Árpádról szóló eposz megírásának versenyében.

Gyulai Pál tárgytörténeti érdeklődése nem nevezhető egyedinek. Etédi Sós Márton *Magyar gyász* című eposza iránt is témaválasztása miatt mutatott érdeklődést a szakirodalom, vagyis a mohácsi csata irodalmi reprezentációjaként vált méltóvá a figyelemre. Peretsenyi Nagy László *Szakadár...* című műve iránt szinte csak a nyelvtörténészek érdeklődtek, hiszen a szerző már ebben a művében is kiállt Sajnovics János lapp-magyar nyelvhasználása mellett. Ezekben a nyelvtörténeti narratívákban Peretsenyi Nagy Dugonics András mellett az igazi nyelvrokonok korai felismerése miatt váltak méltányolhatóvá. Ez a tárgytörténeti érdeklődés is csak szórványosan jelentkezett: a *Magyar gyász*ról mindössze három összefoglaló műben esett szó, de a *Szakadár* sem járt jobban.

A slágertémák lehetővé tették, hogy az idézett szerzők bizonyos művei, ha marginálisan is, de bekerüljenek nagyobb irodalomtörténeti elbeszélésekbe. Az említett művek tárgyalása mindig együtt járt az esztétikai leminősítésükkel is. Disszertációmban arra vállalkozom, hogy a korszak magyar nyelvű eposzait műfaj történeti szemszögből értelmezzem. Ez nem csak a korábban domináns tárgytörténeti kutatások lecserélését jelenti, hanem azok célulvű kiindulópontjának revízióját is. Gyulai Pálnál a magyar nyelvű verses epika egy olyan cél felé haladt, amely Arany János nagyepikájában nyerte el tökéletes megtestesülését. Az Arany előtti epika részleteiben méltányolható volt, de alulmaradt a vélelmezett végponttal szemben. Disszertációmban ezért tartózkodni igyekeztem a művek esztétikai megítélésétől, ehelyett az eposzoknak a műfaji mintaképekhez és egymáshoz való viszonyára helyeztem a hangsúlyt. Az értekezés metodológiai nézőpontja szükségszerűvé tette, hogy revízió alá vonjam a korábbi kutatások

célelvű, esztétikai kritikát megfogalmazó narratíváit. Ezért az értekezés egyaránt tartalmaz olyan metairódalomtörténeti fejezeteket, amelyekben a magyar eposzokkal kapcsolatos tudományos közhelyeket vizsgálom felül, és olyan fejezeteket, amelyekben a tudománytörténeti megállapításokra alapozva adom magyar nyelvű eposzok új vagy első olvasatát.

Az értekezés eredményei

Az *első* nagyobb fejezetben két esettanulmány segítségével mutatom be azokat a nehézségeket, amelyekkel a korszak eposzainak vizsgálatakor szembesülhet a kutató. Az első esettanulmány azt vizsgálja, hogy milyen nagy hatása volt Arany János *Naiv eposzunk* című tanulmányának a Vörösmarty-szakirodalomra és így a korszak eposzairól alkotott képünkre is. Arany a naiv eposzt közösségi alkotásként írta le, amelyet egy nemzet alkot és csiszol saját mondáit fölhasználva hosszú évszázadokon keresztül. Ezt az orális hagyományt később egy olyan zseniális szerkesztő, mint Homérosz szerkesztette egyetlen művé. Ettől a műfajtól Arany megkülönböztette a műeposzt, amelyet egy író alkot saját képzelőerejére támaszkodva. A műfaj két ága között nemcsak a létrehozás módjában látott különbséget, hanem minőségi hierarchiát is fölállított közöttük. Szerinte a naiv eposz magától értetődően fölötte áll a műeposzoknak. Ez az elképzelés pedig a magyar nyelvű eposzok vizsgálatára is rányomta a bélyegét. Vörösmarty Mihály és elődei eleve csak másodvonalas műveket alkothattak, hiszen nem állt rendelkezésükre egy hosszú ideje formálódó, orális hagyomány. Arany Vörösmartyval szembeni kritikáját a Vörösmarty-szakirodalom teljesen magáévá tette, ami ellentmondásos helyzetet szült: kénytelenek voltak szembenézni azzal, hogy a saját elvárásrendszerük felől nézve Vörösmarty nem írt jó eposzokat. Pedig Vörösmarty Mihály eposzait mindig korábbi folyamatokat betetőző, azokat minőségileg meg is haladó művekként írták le. A mű elhibázottságának beismerése helyett vagy mentegették a *Zalán futását*, vagy a mű szépségeivel próbálták eltakarni a mű szerkezeti hibáit. A Vörösmarty-elődök pedig egyszerű Gyöngyösi-epigonokként jelentek meg Aranynál. Arany János esszéjében arra is kísérletet tett, hogy az elveszett naiv eposzt rekonstruálja. Ehhez a krónikás hagyományban fennmaradt mondákat használta föl. A példákat bemutatva rámutattam arra, hogy Arany János elsősorban olyan mondai szüzséket válogatott ki, amelyekhez eposzi párhuzamokat is tudott társítani. Vagyis Arany János a naiv eposz rekonstruálásakor éppen úgy járt el, mint Vörösmarty és kortársai: egy meglévő műfaji eszközkészletet fölhasználva és imitálva alkotott egy új eposzt a mondai anyag segítségével.

Míg az első esettanulmányban arra világítottam rá, hogy a XIX. századi irodalomtörténet-írás nagymértékben torzította az eposz műfajáról alkotott elképzelésünket, addig a második esettanulmányban egy irodalmi vita segítségével azt vizsgáltam, hogy vajon tényleg olyan egységes volt-e a magyar epikus hagyomány, mint ahogy azt Gyulai Pál állította. A Horatius *Ars Poeticáját* fordító és kommentáló Virág Benedek a mű előszavában és jegyzeteiben is többször bírálta Peretsenyi Nagy László *Léta...* című művét. Virág kifogásolta az eposz verselését, amelyet a műfajhoz méltatlannak tartott. Bírálta a *Léta...* témaválasztását is, mivel úgy gondolta, hogy a szerelmi kalandoknak nincs helye az eposz magasztos műfajában. Végül Peretsenyi Nagy szóalkotásit is érthetetlennek minősítette. Az egyes problémákat közelebbről vizsgálva bebizonyítottam, hogy a korszak epikusai mind igen eltérően gondolkodtak a műfajról. Peretsenyi Nagy László és Dugonics András Virág Benedekkel ellentétben úgy gondolták, hogy a szerelemnek fontos szerep juthat egy eposzban. Ezzel szemben Pálóczi Horváth Ádám eposzaiból a szerelem teljesen hiányzott. A verselés kérdésében ugyanígy több

vélekedés élt egymás mellett. A magyaros iskola tagjai a négyes rímelést tekintették a művészet csúcának, míg az úgynevezett franciás iskola hívei az alexandrinusokra esküdtek. Sőt, már a korszakban is megjelentek hexameteres eposzi próbálkozások. A műfaj változékonyságát mi sem mutatja jobban, hogy Peretsenyi Nagy első két eposzát rímes alexandrinusokban írta, ennek ellenére példaképének a magyarosan verselő Dugonicsot tartotta, később pedig a hexameter primátusa mellett érvelt. Peretsenyi Nagy László az eposzról vallott gondolatait, illetve a műfaj pusztai használata rávilágítanak Gyulai azon tézisének a tarhatatlanságára, amely egy egységesen leírható hagyomány képét vázolta föl.

A *második* nagyobb fejezetben két esettanulmányban a műfajt érintő irodalomtörténeti problémákat vettem közelebből szemügyre.

Az egyik probléma a magyar nyelvű verses epika mitológiahasználata volt. Trencsényi-Waldapfel Imre szerint Vörösmarty Mihály Hadúr istene a humanista hagyomány azon elképzeléséből fakadt, amely a magyarokat harcszerető népként írta le, így Hadúr tulajdonképpen Marssal egyezett meg. Vagyis Vörösmarty eposzai ebből a szempontból a humanista hagyomány folytatói. Ezzel szemben Szajbély Mihály arra hívta föl a figyelmet, hogy Vörösmarty Mihály mitológiateremtési kísérlete a német romantikusok új mitológia programjának magyarországi leágazása volt. Vörösmarty Friedrich Schelegel és Herder eszméinek hatása alatt az új európai mitológia megalkotására tett kísérletet műveiben. A műfaj mitológiahasználatának vizsgálatokor arra jutottam, hogy mindkét kép árnyalásra szorul. A magyar eposzirók sokban támaszkodtak a humanizmusra, de ez sokrétűbb mitológiahasználatot eredményezett, mint azt Trencsényi-Waldapfel egysíkú elképzelése alapján feltételeznénk. Az epikusok merítettek a Bibliából, a krónikás hagyományból, az antik mitológiából és a nyelvfilozófiai nyelvhasználat ekkoriban még széles körben elfogadott eredményeire is támaszkodhattak. Ez a sokszínűség azt is jelenti, hogy a Szajbély által Vörösmartynak tulajdonított gyökeres újítás nem jelentett olyan nagy mértékű elfordulást a pár évtizeddel korábbi eposzi mitológiáktól. Vörösmarty Mihály egy eleve változatos mitológiai rendszerből válogathatott, az újítása abban ragadható meg, hogy ezt a sokszínűséget a nyelvfilozófia módszertanával magyar mitológiává domesztikálta. Ezt a metódust viszont részben szintén epikus elődjektől leste el.

A fejezet második esettanulmányában egy gyakran visszatérő irodalomtörténeti elképzelést cáfoltam. Ezen irodalomtörténeti elképzelés szerint a korszak írói mindannyian egy Árpádról szóló hősköltemény megírásán fáradoztak, a közönség pedig nagy lelkesedéssel várta a nagy mű elkészültét, s ezt a vágyakozást a sok félbemaradt kísérlet után Vörösmarty Mihály teljesítette be. Ezt az elképzelést cáfolja, hogy elég kevés olyan töredék vagy utalás maradt ránk, amely arra engedne következtetni, hogy az Árpád-eposz megírása lett volna a korabeli magyar irodalom egyik központi törekvése. Virág Benedek, Csokonai Vitéz Mihály és Ráday Gedeon töredékén kívül nem maradt ránk több próbálkozása. Az előzmények efféle szűkössége miatt az irodalomtörténet olyan műveket is az előzmények közé sorolt, amelyek sohasem készültek el. Disszertációmban bebizonyítottam, hogy Terhes Sámuel *Árpádiásza*, amely gyakran a *Zalán futása* előzményeként bukkant fel, valójában el sem készült. A mű megjelenésének hírével pusztán Kazinczy Ferenc és köre próbálta megráfálni a szerzőt. Az ilyen kétes hitelű információk bekerülése az irodalomtörténetbe rávilágított arra, hogy az Árpád-eposz megírása nem volt olyan fontos kérdés a kortársak számára, mint ahogy azt az irodalomtörténet látni szeretne volna. Bár a honfoglalás témája nem volt olyan népszerű, mint sokáig hittük, ennek ellenére mégis vannak olyan motívumok, amelyek összekötötték a korszak

eposzait. A fejezetben ezért arra is rámutattam, hogy a tárgy történeti összefüggések hiánya helyett érdemes intertextuális kapcsolatokat keresni. A vereséget szenvedő hős történetmondása egy olyan epikus szűzsé, amely majdnem minden magyar nyelvű eposzban megtalálható. Ezt a szűzsét az eposzok írói kreatívan használták föl: vannak, akiknél ehhez a jelenethez még a szerelem érzése is társul, míg mások ezt a témát már teljesen elhagyják a szűzsé imitálásakor. A kétféle hagyományértelmezés Vörösmarty *Zalán futása* című művébe egyaránt beépült: a Zalán seregei ellen vívott első csata után Kárel egy szomorú szerelemi történetet énekelt a vitézeknek, míg Lehel Ügek győztes harcait dicsőítette. Vörösmarty a néha egymásnak is ellentmondó tradícióknak a művébe való beépítésével mutatta be, hogy a gyakran merevnek és szűkösnek tekintett műfaj valójában mennyire sokszínű.

Disszertációm harmadik nagyobb fejezetében arra kerestem a választ, hogy Vergilius *Aeneis* című művét hogyan imitálták a magyar nyelvű eposzok írói.

A *Mintakövetés és lábjegyzetelés a magyar nyelvű verses epikában* című fejezetben a Pálóczi Horváth Ádám és Peretsenyi Nagy László lábjegyzetelési szokásainak vizsgálatával mutattam be, hogy milyen eltérő *Aeneis*-olvasatok éltek egymás mellett a korban. A szakirodalom Vergilius eposzának legfontosabb momentumát a honfoglalásban látta. A mű így válhatott a magyar honfoglalási epika legfontosabb példaképévé. Pálóczi Horváth Ádám számára még nem az új hon elfoglalása volt az *Aeneis* témája, hanem a Római Birodalom aranykorát elhozó dinasztia megalapítása. Ennek a dinasztikus olvasatnak köszönhető, hogy Pálóczi Horváth számára még nem a honfoglaló Árpád, hanem Hunyadi Mátyás vagy I. Rudolf. Pálóczi Horváth Ádám *Aeneis*-olvasata nem csak a témaválasztásban érhető tetten, hanem Vergilius eposzának kritikájában is. Pálóczi Horváth számára különösen az *Aeneis* zárata tűnhetett problémásnak, Peretsenyi Nagy László eposza szintén az eposzi hagyomány árnyoldalait mutatta be.

A „*még áll a erősen*” – *A magyar honfoglalási eposzok vesztesei* című fejezetben David Quint *Epic and Empire: Politics and generic form from Virgil to Milton* című könyvének eredményeit felhasználva arra hívtam föl a figyelmet, hogy a vereség eposzi tárgygyá emelése magával vonja a műfaji keretek feszegetését és újragondolását. Míg az eposz műfaja hagyományosan a győztesek hangját szólaltatja meg és egy lineáris, teleologikus történelemszemlélet társul hozzá, addig a vesztesek narratívája inkább a románc műfaji hagyományához, a véletlenszerűséghez és a körköröséghez kapcsolódik. A fejezetben Peretsenyi Nagy László *Szakadár...* és Vörösmarty Mihály *Zalán futása* című honfoglalási eposzainak értelmezésével mutattam be a magyar nyelvű vesztes eposzokat. A két eposzról egyaránt elmondható, hogy hasonló szerelemértelmezéssel élnek. Szakadár feleségét és kötelességeit hátrahagyva népével Amerikába vándorolt, hogy ott újra szerelembe essen. A szerelemi örömök keresése az uralkodói kötelességek kárára magával vonja Szakadár bukását is. Nem véletlen, hogy Peretsenyi Nagy a trójaiak között találta meg az esthonnyai magyarok őseit. Peretsenyi Nagy a szükségszerű, műfaji előzményekkel is támogatott bukás mellett az esthonnyai magyarok fölemelkedését is megjósolja. Ez a gesztus pedig visszatérést jelent a vergiliusi mintához is: a magyarok a trójaiakhoz hasonlóan elbuknak és menekülni kénytelenek, de egyben lehetőséget is kapnak az újrakezdésre. A *Zalán futásában* is ugyanezek a témák jelennek meg. A szerelem olyan veszélyes erőként mutatkozik meg, amely gyakran véglegesen elvonja a férfiakat a harci dicsőségtől. Vörösmarty annyiban megy tovább Peretsenyi Nagynál, hogy nála a szerelem nem pusztán fenyegetésként jelenik meg. Egyrészt a termékeny szerelem lehet képes arra, hogy benépesítse a hazát, majd a vad és harcos vitézeket a csinosodás útjára bocsássa. Másrészről a románc műfaja valós alternatívát is jelentett a háború erőszakával szemben.

A Mohács mint a verses epika tárgya című fejezetben azt mutattam be, hogy a vereség nem csak a románc műfaji tradíciójához kapcsolódva, a szerelem és kötelesség ambivalenciájaként jelenhet meg. Etédi Sós Mártonnak és Aranyosrákosi Székely Sándornak a mohácsi csatáról írott művei nem az előző fejezetben bemutatott románcos műfaji hagyományhoz csatlakoznak, de mindketten kénytelenek voltak alakítani az eposz műfaji szabályain ahhoz, hogy elmondhassák az általuk választott tárgyat. Etédi Sós ehhez egy olyan elbeszélési módot választott, amely az összes, egymásnak gyakran ellentmondó Mohács-értelmezést egyszerre mutatta be. Bár művének sok jellemzője, mint Kalliopé mellőzése, az eposz műfaji szabályainak megtagadásaként tűnhet, de ezek az írói gesztusok egy olyan kísérletként is értelmezhetők, amely egy nem eposzi tárgyat próbál eposzként megmutatni. A csata elvesztésének ellentmondásos okai mind azt próbálják értelmezni, hogy a különben vitézül harcoló magyar sereg hogyan maradhatott alul az alsóbb rendűnek tekintett ellenféllel szemben. Az egymással ellentétes narratívák azért jelenhetnek meg egymás mellett Etédi Sós Márton művében, mert ezek együttes szerepeltetése rámutat arra, hogy egy ilyen súlyos vereség nem értelmezhető az eposzok hagyományos teleologikus történelemszemléletével. Bár a Habsburg uralom Etédi Sós értelmezésében elhozza majd az aranykort, de ez nem következménye az eposz cselekményének, hanem csak fölillantja az ország föltámadásának lehetőségét. Míg Etédi Sós eposzáinak polifóniája hozza játékba újító módon a műfaji szabályokat, addig Aranyosrákosi Székely Sándor éppen ezekből a szólamokból egyet kiválasztva mutatta be a műfaj lehetőségeit. Aranyosrákosi Székely művében a magyar sereget és műve hőseit, II. Lajost minden a műfajra jellemző erénnyel fölruházta. Eposzában éppen azt mutatja be, hogy milyen következményekkel jár, ha ezek az erények korszerűtlenné válnak.

Az utolsó fejezetben a szűken vett műfaji kereteken kívülre tekintettem és arra kerestem a választ, hogy a korszak rövidebb epikus műveinek mi lehetett a műfaja. A kiséposz vagy epüllion műfaji megjelölése mind a Vörösmarty-szakirodalomban, mind a korszak más szerzőivel – például Pázmándi Horvát Endrével – foglalkozó munkákban fel-felbukkan, sőt gyakran a magyar romantika reprezentatív műfajává vált. A korábbi értelmezések szerint mind Vörösmarty Mihálynál, mind Pázmándi Horvát Endrénél a merev klasszicista szabályok elleni lázadást testesítette meg a kiséposzok műfaja. Ennek ellenére a műfajt pontos definiálására ezidáig nem került sor. Már csak amiatt sem, ahogy például Gyulai Pál vagy Waisbecker Ede is figyelmeztetett, mivel az ebbe a csoportba sorolt művek már-már zavaróan sokfélék. A XX–XXI. századi klasszika filológia gyakran a műfaj létezését is megkérdőjelezte. Disszertációmban én is a műfaj használata ellen érveltem. A rövidebb eposzoknak ugyanis nincs olyan megkülönböztető jegye, amely ténylegesen elkülönítené őket hosszabb társaiktól. Az egyes művek műfajának meghatározása nem jelenti azt, hogy értelmezésük ennek köszönhetően egycsapásra megoldódna. *A' Délsziget* értelmezési hagyománya úgy próbálta megfejteni a művet, hogy annak hiányzó végét próbálta rekonstruálni. A disszertációmban amellet érveltem, hogy ez műfaj történeti keretek között is lehetetlen. A mű zárlatának szűzsége, a szarvasűzés annyira túlterhelt motívuma az epikus hagyománynak, hogy műfaji minták segítségével lehetetlen annak megfejtése. Egy műfaj történeti fókuszú értelmezés csak ahhoz nyújthat segítséget, hogy megértsük milyen műfaji szabályokat hogyan használt a szerző, de egy eposz végének rekonstruálása ez alapján lehetetlen.

Kutatásaim során a magyar nyelvű verses epika egy rendkívül sokszínű műfaj hagyományként tárult a szemem elé. A korszak szerzőinek rendelkezésére egy évszázadok óta formálódó és változó műfaj állt, amelyet különféle módon próbáltak saját koruk elvárásaihoz és a hazai irodalmi viszonyokhoz igazítani. A korabeli irodalom töredezettségét, vagy polifóniáját jelzi,

hogy erre a kihívásra milyen sok egymástól különböző válasz született. De a műfaj rugalmasságát is jelzi, hogy ezek a válaszok egyaránt olvashatók eposzként. Peretsenyi Nagy László utazó szerelmes története, Pálóczi Horváth Ádám szabályosnak látszó, de mesterét gyakran felülbíráló Vergilius-imitációi, Etédi Sós Mártonnak a műfaji szabályokat gyakran nyíltan megtagadó műve vagy Vörösmarty a korban szokatlanul brutálisnak számító, címével értetlenséget szülő eposza egyaránt ugyanannak a gazdag eposzi tradíciónak az örökösei és használói voltak.

A disszertáció témaköréből készült tanulmányok:

A kiséposz mint a magyar romantika reprezentatív műfaja = „Vendégek közt vendég”: *Vörösmarty ma*, szerk. HANSÁGI Ágnes, HERMANN Zoltán, Balatonfüred, Balatonfüred Városért Közalapítvány, 2019. (Megjelenés alatt.)

Etédi Sós Márton műve Mohácsról = Több mint egy csata: Mohács: Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben, szerk. FODOR Pál, VARGA Szabolcs, Bp., MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2019 (Mohács 1526–2026: Rekonstrukció és emlékezet), 259–277.

Elveszett eposzaink: Vörösmarty Mihály és a naiv eposz műfaja = *Rejtőzködő Kalliopé: Tanulmányok Arany János Naiv eposzunk című írásáról*, szerk. CSONKI Árpád, Bp., reciti, 2018 (Hagyományfrissítés, 6), 103–121.

Rejtőzködő Kalliopé: Tanulmányok Arany János Naiv eposzunk című írásáról, szerk. CSONKI Árpád, Bp., reciti, 2018 (Hagyományfrissítés, 6).

„még áll a erősen”: A Zalán futása vesztesei és győztesei = *Kösziklára építve/Built Upon His Rock: Írások Dávidházi Péter tiszteletére/ Writings in Honour of Péter Dávidházi*, szerk. PANKA Dániel, PIKLI Natália, RUTTKAY Veronika, Bp., ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet, Anglisztika Tanszék, 2018 (ELTE Papers in English Studies), 45–53.

Mintakövetés és lábjegyzetelés a magyar nyelvű verses epikában = *Római költők a 18-19. századi magyar irodalomban: Vergilius, Horatius, Ovidius*, szerk. BALOGH Pirooska, LENGYEL Réka, Bp., MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2017, 248–261.

„Árpádiást írni egész életében elég egy Költőnek”: Epikus témák és epikus tradíciók az Árpád-eposzokban, *Irodalomismeret*, 28(2016)/1, 3–23.

Mitológiai gondolkodásmód a magyar nyelvű verses epikában *Pázmándi Horvát Endréig*, *ItK*, 119(2015)/2, 197–215.

„Arad munkás 's jó szívű Lantosa”: Peretsenyi Nagy László mint Vörösmarty elődje = *Textológia – filológia – értelmezés: Klasszikus magyar irodalom*, szerk. CZIFRA Mariann, SZILÁGYI Márton, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, 323–350.

A disszertáció témaköréből készült recenziók:

Pálóczi Horváth Ádám verses kiadványai (1787–1796), kiad. Tóth Barna, a latin szövegeket ford. Lengyel Réka: Budapest, Universitas Kiadó – Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015 (*Régi Magyar Költők Tára: XVIII. század*, 16), 965 l., *Irodalomismeret*, 28(2016)/4, 72–76.

Gere Zsolt: Szebb idők. Vörösmarty epikus korszakának rétegei, *It*, 95(2014)/3, 410–415.